

Docentenhandleiding bij de module

‘Seksuele Integriteit en een veilige sfeer’

pabo

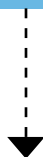

Welkom bij de docentenhandleiding van de module ‘Seksuele integriteit en een veilige sfeer’. Deze handleiding bestaat uit:

- Inleiding bij de module
- Klassikale verdieping
- Stage- en praktijkopdrachten

Ben je op zoek naar informatie over het gebruik van dit lespakket, de inzet van de verschillende modules, lesgeven over gezonde relaties en seksualiteit in het algemeen en tips voor bijvoorbeeld het creëren van een veilige sfeer in de groep?

Bekijk de [algemene handleiding](#)

Inleiding

Seksuele integriteit betekent bewust, respectvol en verantwoordelijk omgaan met de eigen seksualiteit en gender, én die van een ander.

Waarom is dat belangrijk?

- ✦ Het draagt bij aan een veilig klimaat (in de klas- en op school).
- ✦ Het biedt ruimte aan de (seksuele) ontwikkeling van leerlingen.
- ✦ Het werkt preventief tegen seksueel grensoverschrijdend gedrag.

De **pedagogische wegwijzers** kunnen leerkrachten hierbij helpen. Dit zijn acht wegwijzers die richting geven aan hoe je in alledaagse klassensituaties seksuele integriteit kunt voorleven en stimuleren.

🔗 Bekijk de [Hand-out van de acht pedagogische wegwijzers](#), inclusief een korte toelichting.

🔗 Uitgebreide [informatie over elk van de acht pedagogische wegwijzers](#)

Leerkrachten werken niet in hun eentje aan een seksueel integere sfeer. Zij kunnen dit als team doen door het thema bespreekbaar te maken, afspraken en regels vast te leggen en aandacht te hebben voor de voorbeeld-functie van leerkrachten in de klas. Dit vraagt om samenwerking, betrokkenheid en verantwoordelijkheid.

Het goede voorbeeld geven is gemakkelijker wanneer binnen het team met openheid en respect wordt gepraat over seksualiteit, gender- en seksuele diversiteit, identiteit en relaties.

In deze module leren de studenten wat seksuele integriteit betekent en waarom het belangrijk is voor hen als toekomstige leerkracht én voor hun leerlingen. Daarnaast leren ze hoe ze zorgen voor een seksueel integer en veilig school- en klasklimaat.

De lesmodule 'Seksuele integriteit en een veilige sfeer' vereist	
circa 60 minuten	klassikale tijd
circa 45 minuten	zelfstudietijd met de e-learning
circa 180 minuten	praktijkopdracht

Klassikale verdieping

VEILIGHEID IN DE LES

2 MIN.

Maak met studenten werkafspraken of wijs hen opnieuw op de eerder gemaakte afspraken. Meer informatie over veiligheid in de klas vind je in de [algemene handleiding](#).

OPDRACHT 1 - INTRODUCTIE - HERHALING MODULE

10-15 MIN.

Klassikaal bespreken

1. Wie kan benoemen wat seksuele integriteit betekent?
(Seksuele integriteit betekent bewust, respectvol en verantwoordelijk omgaan met jouw eigen seksualiteit en gender, én die van een ander.)
2. Waarom is seksuele integriteit belangrijk?
 - ✦ Je draagt bij aan een veilig klimaat.
 - ✦ Je geeft ruimte aan de ontwikkeling van álle leerlingen.
 - ✦ Je werkt preventief tegen seksueel grensoverschrijdend gedrag.
3. Welke situaties kun je tegenkomen in de klas met betrekking tot gender, seksualiteit en relaties?
 - ✦ Leerlingen die in de les bij elkaar op schoot kruipen.
 - ✦ Andermans uiterlijk beoordelen.
 - ✦ Elkaar homo noemen.
 - ✦ Uitdagende grapjes maken.
 - ✦ Persoonlijke vragen over seks, relaties en lichaam, zoals: heb jij wel eens seks gehad?

OPDRACHT 2 - VAN ONVEILIGHEID NAAR VEILIGHEID

20 MIN.

Leerdoelen

Studenten weten hoe ze kunnen reageren op genderstereotiepe opmerkingen door leerlingen. Studenten weten hoe ze een veilige sfeer in de klas kunnen stimuleren.

Materialen

1. Overzicht van de acht pedagogische wegwijzers (geprint of digitaal) voor de studenten:
 - a. Hand-out
 - b. [Uitgebreide informatie](#)
2. Video '[Voetbal is niet voor huilende meisjes](#)'

Over de video – 'Voetbal is niet voor huilende meisjes'

Deze video toont een klassensituatie vlak na de pauze. Terwijl de leerlingen de klas binnenkomen na het buitenspelen, maken een paar jongens vervelende opmerkingen naar hun klasgenote over het voetballen. Hoe reageer je als leerling opmerkingen maken waardoor anderen zich vervelend voelen? Hoe kun je zoiets begrenzen en toch ook de verbinding behouden? En hoe zorg je ervoor dat na een incident weer een veilige sfeer in de klas ontstaat?

1. Bekijk het eerste deel van de video: de casus.

Bekijk de casus samen met de studenten tot het beeld voor de eerste keer zwart wordt. Op dit punt zet je de video op pauze. Dit is ná de klassensituatie en vóór de reflectie van de leerkracht.

2. Bespreek de casus.

Nu kun je de studenten laten reflecteren op de casus, voordat ze zien hoe de leerkracht in de video haar eigen reflectie geeft. Je kunt specifieke vragen stellen die bij deze casus horen. Je kunt ook algemene reflectievragen stellen, die voor alle video's hetzelfde zijn.

Specifieke vragen:

- ✦ Wat vinden jullie van de manier waarop en de mate waarin deze leraar leerlingen de ruimte geeft om te zeggen wat ze kwijt willen?

Algemene vragen:

- ✦ Welke dilemma's voor de leerkracht en leerlingen zijn waar te nemen?
- ✦ Waarom zou de leerkracht tot bepaalde keuzes komen?
- ✦ Op welke manier werkt de leerkracht aan een veilige sfeer voor alle leerlingen?
- ✦ Hoe werkt de leerkracht aan de ontwikkeling van seksuele integriteit bij de leerlingen?
- ✦ Op welke manier is de leerkracht zelf een voorbeeld van seksuele integriteit?
- ✦ Welke pedagogische wegwijzers zie je terug in het filmpje? Wat zou volgens jullie nog beter kunnen? Wat zouden jullie anders doen en waarom?
- ✦ Welke effecten van het pedagogisch handelen zijn te zien bij de leerlingen?
- ✦ Welke andere keuzes zou jij maken en waarom?

3. Bekijk de rest van de video: reflectie van de leerkracht.

Bekijk nu samen met de studenten de rest van de video: de reflectie van de leerkracht op de klassensituatie. Vervolgens bespreek je de specifieke en/of algemene reflectievragen hieronder.

4. Bespreek de reflectie van de leerkracht.

Je kunt specifieke vragen stellen die bij deze videocasus horen. Je kunt ook algemene reflectievragen stellen, die voor alle video's hetzelfde zijn.

Specifieke reflectievragen:

- ✦ De leerkracht vindt dat ze in het begin te fel is geweest naar een leerling. Hoe zien jullie dit? En wat vinden jullie ervan om je excuses te maken aan een leerling?

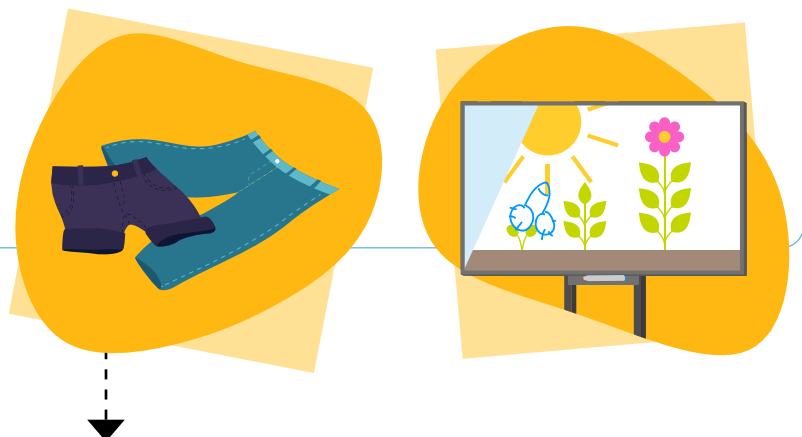
Algemene reflectievragen:

- ✦ Hoe kan een gekozen actie leiden tot verschillende effecten in verschillende contexten? Met welk verschil kijk je nu naar het handelen van de leerkracht, nu je de motivatie erachter kent?

5. Genderstereotiep gedrag in de praktijk.

Vragen die je kunt stellen om de koppeling met de praktijk te maken:

- ✦ Wat zie je bij jezelf aan genderstereotiep denken en genderstereotiep gedrag?
- ✦ En bij leerlingen?
- ✦ Welk effect heeft dit op de groepsdynamiek?

Leerdoelen

De studenten kunnen reflecteren op het wel of niet gepast zijn van een aanraking van een leerling.

Benodigheden:

1. Overzicht van de acht pedagogische wegwijzers (geprint of digitaal):
 - a. Hand-out
 - b. [Uitgebreide informatie](#)
2. Video '[Leerling op schoot, en dan...?](#)'

Over deze video – 'Leerling op schoot, en dan...?'

In deze video van een klassensituatie is te zien hoe een leerling bij de leerkracht op schoot springt, en hoe de leerkracht hier vervolgens op reageert. Een leerling op schoot, kan dat wel? Wanneer wel of niet? Hoe denken je collega's erover?

1. Bekijk het eerste deel van de video: de casus.

Bekijk de casus samen met de studenten tot het beeld voor de eerste keer zwart wordt. Op dit punt zet je de video op pauze. Dit is ná de klassensituatie en vóór de reflectie van de leerkracht tijdens een overleg met een collega.

2. Bespreek de casus.

Nu kun je de studenten laten reflecteren op de casus, voordat ze zien hoe de leerkracht in de video zijn eigen reflectie geeft.

Specifieke vragen bij deze video:

- ✦ Wat gebeurt er en wat valt op?
- ✦ Hebben jullie wel eens een ongemakkelijke aanraking van een leerling meegemaakt? Hoe gingen jullie daar mee om?
- ✦ Hoe gaan jullie zelf om met het aanraken van leerlingen? Is dat volgens jullie verschillend voor vrouwen en mannen en is dat terecht?

Algemene vragen:

- ✦ Welke dilemma's voor de leerkracht en leerlingen zijn waar te nemen?
- ✦ Waarom zou de leerkracht tot bepaalde keuzes komen?
- ✦ Op welke manier werkt de leerkracht aan een veilige sfeer voor alle leerlingen?
- ✦ Hoe werkt de leerkracht aan de ontwikkeling van seksuele integriteit bij de leerlingen?
- ✦ Op welke manier is de leerkracht zelf een voorbeeld van seksuele integriteit?
- ✦ Welke pedagogische wegwijzers zie je terug in het filmpje? Wat zou volgens jullie nog beter kunnen? Wat zouden jullie anders doen en waarom?
- ✦ Welke effecten van het pedagogisch handelen zijn te zien bij de leerlingen?
- ✦ Welke andere keuzes zou jij maken en waarom?

3. Bekijk de rest van de video: reflectie van de leerkracht tijdens overleg met collega.

Bekijk nu samen met de studenten de rest van de video: de reflectie van de leerkracht op de klassensituatie tijdens een overleg met zijn collega.

4. Bespreek de reflectie.

Specifieke reflectievragen bij deze casus:

- ✦ Op welke manier werkt deze leraar aan zijn eigen seksuele integriteit? Welke pedagogische wegwijzer(s) zet hij in?

- ✦ Hoe had zijn collega hem hier nog meer in kunnen ondersteunen?
- ✦ Wat zijn volgens jullie overwegingen om een situatie wel of niet in te brengen in het team?

Algemene reflectievragen:

- ✦ Hoe kan een gekozen actie leiden tot verschillende effecten in verschillende contexten?
- ✦ Met welk verschil kijk je nu naar het handelen van de leerkracht, nu je de motivatie erachter kent?

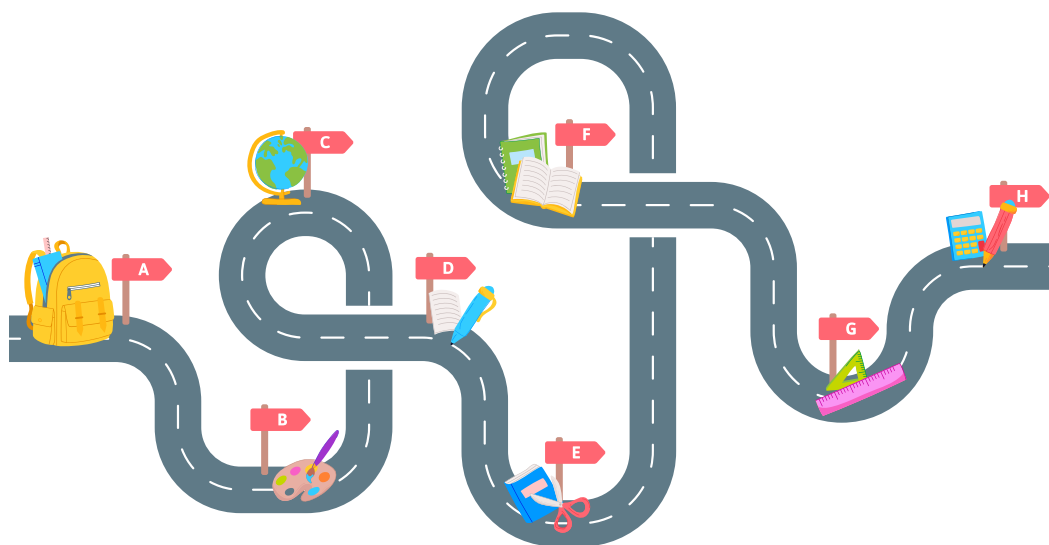
OPDRACHT 4 - WAT KOM JIJ TEGEN RONDOM RELATIES EN SEKSUALITEIT? 5 MIN.

Leerdoelen

De studenten kunnen reageren op vragen van leerlingen over relaties en seksualiteit. De studenten kunnen reageren op seksueel gedrag in de klas.

Doe met je studenten een klassikale inventarisatie van mogelijke persoonlijke vragen die leerlingen aan hen kunnen stellen of situaties die ze kunnen tegenkomen rond relaties en seksualiteit. Misschien zijn de studenten al situaties tegengekomen in hun stagepraktijk.

Bedenk daarna samen hoe je daarop zou kunnen reageren. Tip voor de studenten: heb je misschien iets aan de [pedagogische wegwijzers](#) om te bedenken hoe je ermee omgaat?

AFSLUITING

2 MIN.

Laat alle studenten even nadenken over één woord dat het meest op de voorgrond komt als ze terugdenken aan de module en les. Ze mogen dit 'popcorn style' delen. Dat betekent dat je niet de kring rondgaat, maar dat iedereen iets mag zeggen wanneer het in ze opkomt. Deel, als je wil, zelf ook welk gevoel je hebt overgehouden aan de les.

Praktijkopdrachten

ONDERZOEK IN DE PRAKTIJK: OBSERVEER EEN LEERKRACHT

Leerdoel

Het herkennen en benoemen van de pedagogische wegwijzers naar seksuele integriteit in de (stage)praktijk. Geef studenten de volgende onderzoeksopdracht (bepaal vooraf een richtlijn voor het aantal woorden):

Observeer een les van een van de leerkrachten op jouw (stage)school. Let op: dit hoeft géén les over relaties en seksualiteit te zijn! De pedagogische wegwijzers zijn namelijk breder inzetbaar om te zorgen voor een sociaal veilig klimaat in de klas. Maak een verslag van je observatie. Laat het volgende aan bod komen:

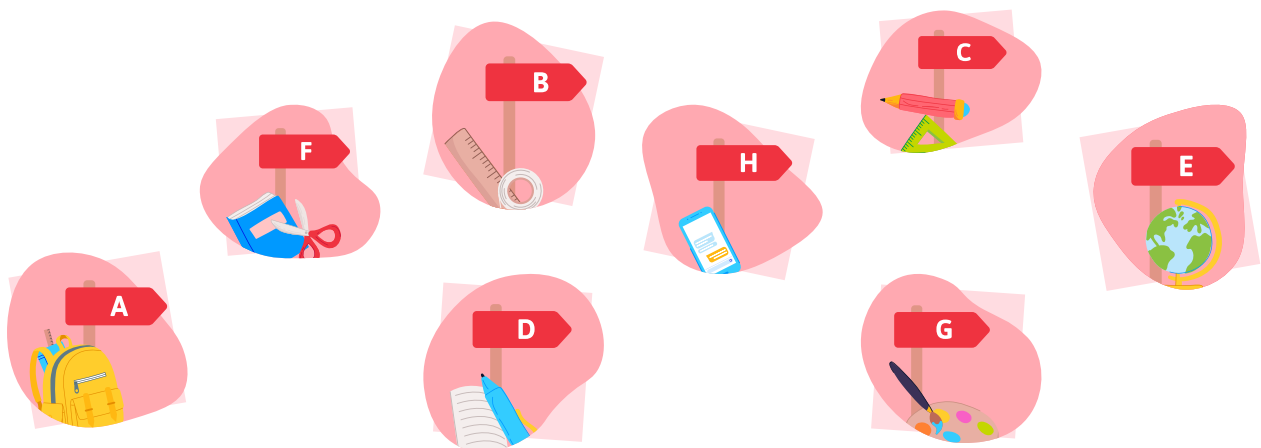
- Beschrijf welke pedagogische wegwijzers je terugziet in het handelen van de leerkracht tijdens deze les.
 - ✦ Op welk moment/in welke situatie zet de leerkracht de wegwijzer in?
 - ✦ Welk effect heeft het pedagogisch handelen van de leerkracht op dat moment op de leerlingen?
 - ✦ Heeft de leerkracht ook een andere pedagogische handeling gedaan die niet een van de acht pedagogische wegwijzers is? Beschrijf deze. Waarin resulteerde deze handeling?
- Beschrijf welke pedagogische wegwijzers je niet hebt teruggezien in het handelen van de leerkracht tijdens deze les.
 - ✦ Waarom zag je deze pedagogische wegwijzers niet terug?
 - ✦ Welk advies zou je de leerkracht geven over de inzet van deze wegwijzers?
- Beschrijf minimaal één situatie tijdens de les waarop jij het zelf anders zou hebben aangepakt dan de leerkracht. Leg uit wat de leerkracht deed, wat jij zou doen, en waarom jij het zo zou doen.

OEFENING EN REFLECTIE: PEDAGOGISCHE WEGWIJZERS INZETTEN

Leerdoel

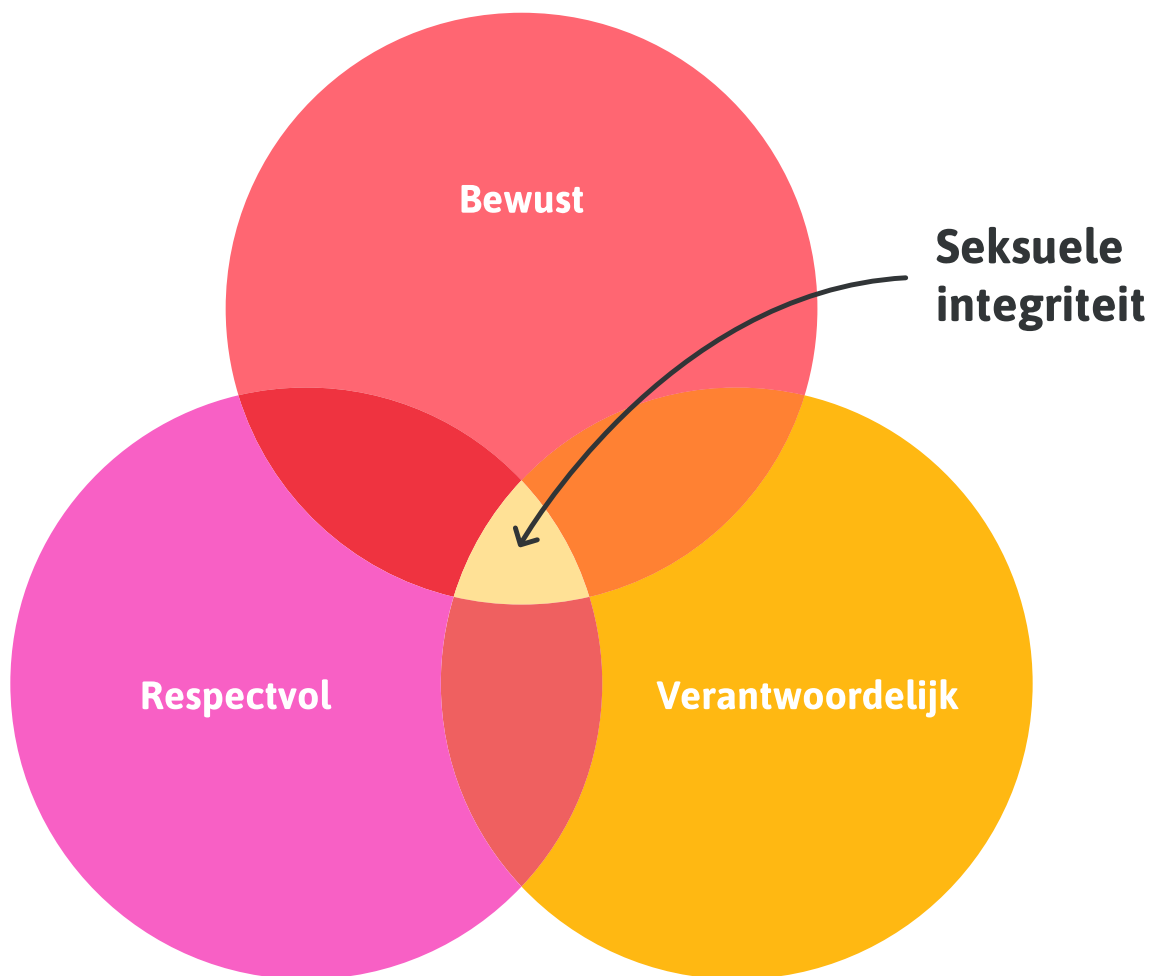
De student oefent met het inzetten van een drietal pedagogische wegwijzers in de praktijk, en reflecteert op het gevolg van het handelen op de situatie.

Geef studenten de volgende opdracht (bepaal vooraf een richtlijn voor het aantal woorden of de tijdsduur): Kies drie van de acht pedagogische wegwijzers waar je de komende weken in de onderwijspraktijk mee wilt oefenen.

Schrijf een verslag of maak een video waarin je reflecteert op jouw inzet van de drie gekozen pedagogische wegwijzers in een of meer praktijksituaties (minimaal één en maximaal drie praktijksituaties). Laat de volgende onderdelen aan bod komen:

- A. Een beschrijving van de situatie waarin je een (of meerdere) pedagogische wegwijzer(s) hebt ingezet.
- ✦ Wat gebeurde er?
 - ✦ Voor welk dilemma stond je?
 - ✦ Waarom vroeg dit om pedagogisch vakmanschap van jou als leerkracht?
- B. Een beschrijving van jouw pedagogisch handelen in die situatie(s). Beschrijf:
- ✦ Welke pedagogische wegwijzer(s) je hebt ingezet in die situatie;
 - ✦ Waarom je voor die pedagogische wegwijzer(s) hebt gekozen in die situatie;
 - ✦ Hoe je de situatie hebt aangepakt.
- C. Een reflectie op je aanpak:
- ✦ Wat deed het met de houding van de leerlingen in die situatie?
 - ✦ Welke effecten van jouw pedagogisch handelen zag je terug bij de leerlingen (of ouders)?
 - ✦ Wat zou je de volgende keer hetzelfde doen, en waarom?
 - ✦ Wat zou je de volgende keer anders doen, en waarom?

Colofon

Docentenhandleiding bij de module 'Seksuele Integriteit en een veilige sfeer'

Deze uitgave is ontwikkeld vanuit de Stimuleringsregeling Gezonde Relaties & Seksualiteit

Uitgever: Stichting School & Veiligheid en Rutgers

Vormgeving: Caro Grafico | Grafisch Ontwerp

©2022, Stichting School & Veiligheid

